

Sanja
Sekelj

Digitalna povijest umjetnosti – potencijal za artikulaciju dručkije ideologije polja

Digitalna povijest umjetnosti – metode, prakse, epistemologija,
međunarodni znanstveni skup, Zagreb,
Sveučilišni računski centar – SRCE, 12. – 14. studenoga 2018.

U organizaciji Instituta za povijest umjetnosti, Sveučilišnog računskog centra – SRCE i DARIAH-HR, sredinom studenog 2018. godine u Zagrebu se održao međunarodni znanstveni skup *Digitalna povijest umjetnosti – metode, prakse, epistemologija*. Skup je organiziran kao jedna od završnih aktivnosti projekta ARTNET – kompetitivnoga znanstvenog projekta, podržanog od Hrvatske zaklade za znanost, koji se provodi

u Institutu za povijest umjetnosti od kraja 2014. godine te koji predstavlja iskorak domaće znanstvene zajednice u polje digitalne povijesti umjetnosti. Organiziran s ciljem predstavljanja i kritičkog preispitivanja recentnih teorijskih i metodoloških pristupa u polju digitalne povijesti umjetnosti, dvodnevni je skup okupio gotovo pedeset izlagača iz četrnaest zemalja (Austrija, Brazil, Danska, Francuska, Hrvatska,

© FOTO P. Mofardin

Italija, Kanada, Luksemburg, Mađarska, Portugal, Rusija, SAD, Srbija, Španjolska), dok je čitavo događanje završeno javnim sastankom DARIAH-EU, europske organizacije za digitalna istraživanja na polju umjetnosti i humanistike (*DARIAH Day*).

Iako polje digitalne povijesti umjetnosti posljednjih nekoliko godina bilježi intenzivan razvoj, zagrebački je skup pokazao da je ono i dalje izuzetno diverzificirano i fragmentirano. Ta je nestrukturiranost tijekom skupa promatrana i kao prednost i kao nedostatak; izostanak teorijske artikulacije polja digitalne povijesti umjetnosti sudionici skupa prepoznali su kao razlog zbog kojeg je ono i dalje otvoreno za prihvaćanje novih pristupa, dok je istovremeno ustvrđeno da se većina istraživačkih grupa u konačnici suočava sa sličnim temeljnim problemima, zbog čega je istaknuta potreba njihova povezivanja.

Različitost pristupa unutar pojedinih projekata ili individualnih istraživanja na prvom je razini vidljiva u njihovu trenutnom položaju na razvojnoj liniji od digitalizirane prema digitalnoj povijesti umjetnosti. Naime, neophodno je naglasiti da su

istraživačke grupe većine predstavljenih projekata krenule od samostalne konceptualizacije i razvoja istraživačkih digitalnih alata, prilagođenih specifičnim potrebama predmeta njihova izučavanja. Drugim riječima, neovisno o njihovu razvojnom stadiju, većina projekata mogla bi se podvesti pod termin “spore digitalne povijesti umjetnosti”, koji – uz samostalni razvoj digitalnih alata – uključuje i samostalno prikupljanje podataka, njihovu stručnu obradu te digitalizaciju ili ručni unos u baze podataka.

Među analitičkim modelima uvriježenim za digitalnu povijest umjetnosti, na skupu je najprisutnija bila primjena mrežne analize, u koju je izvrstan uvod bilo plenarno izlaganje Johannesesa Preisera-Kapellera, povjesničara s Instituta za srednjovjekovne studije pri Austrijskoj akademiji znanosti. Pokazujući zavidnu razinu poznavanja analize društvenih mreža, relacijske sociologije, teorije aktera-mreže i teorije sustava Niklase Luhmanna, Kapeller je u svom izlaganju ne samo demonstrirao korisnost mrežne analize za proučavanje historijskih fenomena

već je i naznačio teorijske i metodološke preokupacije ostalih izlagača: prednosti kvantitativne analize, povezivanje kvantitativne i kvalitativne analize podataka na teorijskim temeljima relacijske sociologije, međudjelovanje živih i neživih aktera unutar mreže te problematiku prikaza dinamike mreže i razvoja društvenih odnosa kroz vrijeme (M. Kuleva; Ž. Tonković i S. Sekelj; T. Puc; T. Bjažić Klarin i N. Bojić; C. Leclercq, P. Girard i D. Guido; J. Perczel).

Uz nekoliko izlaganja koja su na pojedinim studijama slučajeva prikazala primjene prostorne (D. Gamulin i A. Sevšek; M. Turkalj Podmanicki i D. Stober) i tekstne (A. Esteban-Maluenda, L. Sánchez Carrasco, L. San Pablo Moreno i F. Fernández Rodríguez; M. Giovanna Mancini i L. Sauro) te digitalne analize slike (E. Cetinić), drugu veću skupinu izlaganja činila su predstavljanja ranije spomenutih infrastruktura, razvijenih unutar pojedinih projekata. Uz prikaz CAN_IS baze podataka razvijene unutar projekta ARTNET, a čije komplementarno vizualizacijsko sučelje omogućuje mrežnu i prostornu analizu umjetničkih mreža

20. stoljeća (Lj. Kolešnik i S. Horvatinčić), predstavljene su i baze podataka namijenjene interdisciplinarnom izučavanju fenomena poput provenijencije *azulejosa* u Portugalu (R. Salema de Carvalho, V. Mariz i F. Ricardo), Grand Toura u Dalmaciji (A. Šverko i D. Gamulin) ili arhitektonskih časopisa kao mjesta umrežavanja i razvoja arhitektonskog diskursa (R. Figueiredo i I. Veiga). U zasebnoj su sesiji predstavljene i lokalne inicijative pri digitalizaciji i sistematizaciji povijesnumjetničke građe, koje se provode u okviru institucija poput Arhiva za likovne umjetnosti HAZU, a koje su stavile dodatan naglasak na temu dedukcije i modeliranja podataka – temu i inače prisutnu u raspravama unutar polja (I. Haničar Buljan, P. Šlošel i G. Zlodi; S. Milošević; J. Ferber Bogdan i A. Der-Hazarijan Vukić).

Pitanja potaknuta pojedinim izlaganjima, kao i plenarnim izlaganjem o epistemologiji digitalne povijesti umjetnosti Nurie Rodríguez-Ortega, povjesničarke umjetnosti sa Sveučilišta u Málagi, jasnije su artikulirana tijekom završne rasprave na kraju drugog dana skupa. Uz refleksije

o pitanju odabira i sistematizacije podataka te raznolikosti postojećih metoda, sudionici skupa izdvojili su teme interdisciplinarnosti i odnosa moći u polju digitalne povijesti umjetnosti, istovremeno naglašavajući potencijal novoga polja i metoda za artikulaciju drukčije ideologije čitavog polja povijesti umjetnosti.

Tijekom skupa je potvrđena važnost interdisciplinarnе suradnje povjesničara umjetnosti, sociologa, dizajnera i IT stručnjaka u polju digitalne povijesti umjetnosti, također su bile vidljive i različite razine njezine trenutne artikulacije (“plitka” naspram “duboke” interdisciplinarnosti). S tim u vezi istaknuta je potreba za temeljnim upoznavanjem teorija i koncepata drugih znanosti, između ostalog i osnova programiranja, kako bi se shvatili načini razmišljanja i apstrahiranja znanstvenika iz drugih polja, a sve s ciljem buduće zajedničke artikulacije novih kategorija, teorija i terminologije digitalne povijesti umjetnosti.

Tema odnosa moći u polju digitalne povijesti umjetnosti provlačila se tijekom čitava trajanja skupa, a dodatan je naglasak dobila tijekom drugoga dana postavljanjem pitanja o tome tko kontrolira sredstva produkcije i distribucije novih znanja (N. Rodríguez-Ortega) te pitanja o financiranju projekata digitalne povijesti umjetnosti (E. Prokop). U završnoj je raspravi dodatno naglašen problem financiranja projekata manjih istraživačkih timova koji su dosadašnjim znanstvenim rezultatima iznimno doprinijeli razvoju polja, no koji zbog svoje “periferne” pozicije nemaju jednake mogućnosti pristupa većim sredstvima financiranja – a posljedično – i većoj vidljivosti. Budući da trenutno svjedočimo situaciji u kojoj se pojedinim istraživačkim timovima većih europskih institucija bez iskustva dodjeljuju visoka sredstva, izražena je također i bojazan od institucionalizacije polja koja bi

samo ponovila i učvrstila postojeće odnose moći. S tim u vezi, odnos centar-periferija promatran je i na razini trenutnog stanja obrađenosti i dostupnosti građe iz “perifernih” europskih sredina. S jedne strane, problemu se pristupilo i na razini pitanja tko unutar polja gradi veće infrastrukture, a od koga se očekuje podređena pozicija dostave podataka, dok se s druge strane postavilo i pitanje vidljivosti umjetničkih fenomena iz “perifernih” zemalja u *big data* analizama koje počivaju na preuzimanju gotovih skupova podataka iz većih (uglavnom zapadnih) institucija u kojima je umjetnost tih sredina podzastupljena. Iz te perspektive treba sagledati i važnost predstavljenih projekata na skupu, koji svojim radom istovremeno doprinose razvoju novoga polja i čine šire dostupnom građu kojom se bave, ali i poziv za mapiranje polja digitalne povijesti umjetnosti, povezivanje manjih istraživačkih timova i iznalaženje načina za njihovu horizontalnu suradnju.

Skup je završio predstavljanjem DARIAH konzorcija, odnosno pojedinih njegovih inicijativa i aktivnosti (K. Kuzman Šlogar; T. Tasovac; M. Blümm; D. Celjak; F. Morselli; W. Scholger; A. Lederer i T. Živić), dok je na samom kraju toga trećeg dana predstavljena inicijativa članova ARTNET tima za osnivanje radne grupe za digitalnu umjetnost, povijest umjetnosti i tehnologiju (Lj. Kolečnik, N. Bojić, A. Šilić, D. Gamulin i D. Mišković), čijem će se pokretanju unutar DARIAH konzorcija pristupiti tijekom 2019. Ta je inicijativa, kao i najava da će se skupovi o digitalnoj povijesti umjetnosti u Zagrebu održavati na godišnjoj razini, od strane sudionika skupa dočekana iznimno pozitivno te je istaknut potencijal ovih inicijativa da djeluju kao platforma za ranije spomenuto umrežavanje manjih istraživačkih timova iz polja digitalne povijesti umjetnosti. ×